

Vad hände av Gyldenløve

I mitten av juli 1995 påträffades ett vrak utanför Haröd i Hakefjorden, inte långt från Marstrand. Journalisterna blev eld och lågor och under några dagar skapade vrakfyndet stora tidningsrubriker. Mycket talade för att man funnit det danska örlogsfartyget "Gyldenløve" som enligt sägner skall ha förlist i området 1676.

Nu har det snart gått två år sedan vraket påträffades, stormen har bedarrat och tystraden lagt sig. Vad har hänt? Var det Gyldenløve man fann? Har det genomförts någon mer undersökning på vrakplatsen?

Jag kontaktade Björn Åkerlund, projektledare för den grupp som fann vraket 1995.

Bronsmörtel som påträffades vid undersökningarna 1996. Foto: Björn Gustavsson/Gyldenløveprojektet.

AV KARIN VIRGIN

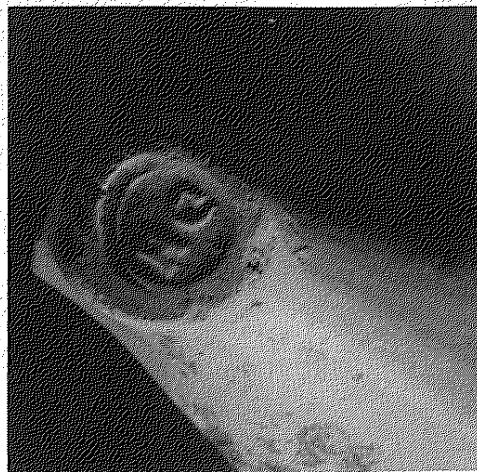
Drygt 500 meter från den populära badviken på västra sidan av Vadholmen i Aröd ligger tre grund som i folkmun kallas för *Gyldenlövarna*. I bygden finns flera olika sägner om hur grunden fått detta namn. De flesta handlar om att det danska örlogsskeppet *Gyldenløve* förläste här under 1670-talet. Den vanligaste versionen berättar att danskarna hade ankrat upp för att proviantera, det vill säga man hade slagit ihjäl den närmaste bonden mitt i natten och stulit hans djur. Händelsen upptäcktes av en dräng och snart gick budkavlen över hela bygden. Ett uppbåd av bönder samlades, skeppets förtöjningar kapades och i den hårda vinden drev fartyget på grund och förläste med kreatur, besättning och allt. En

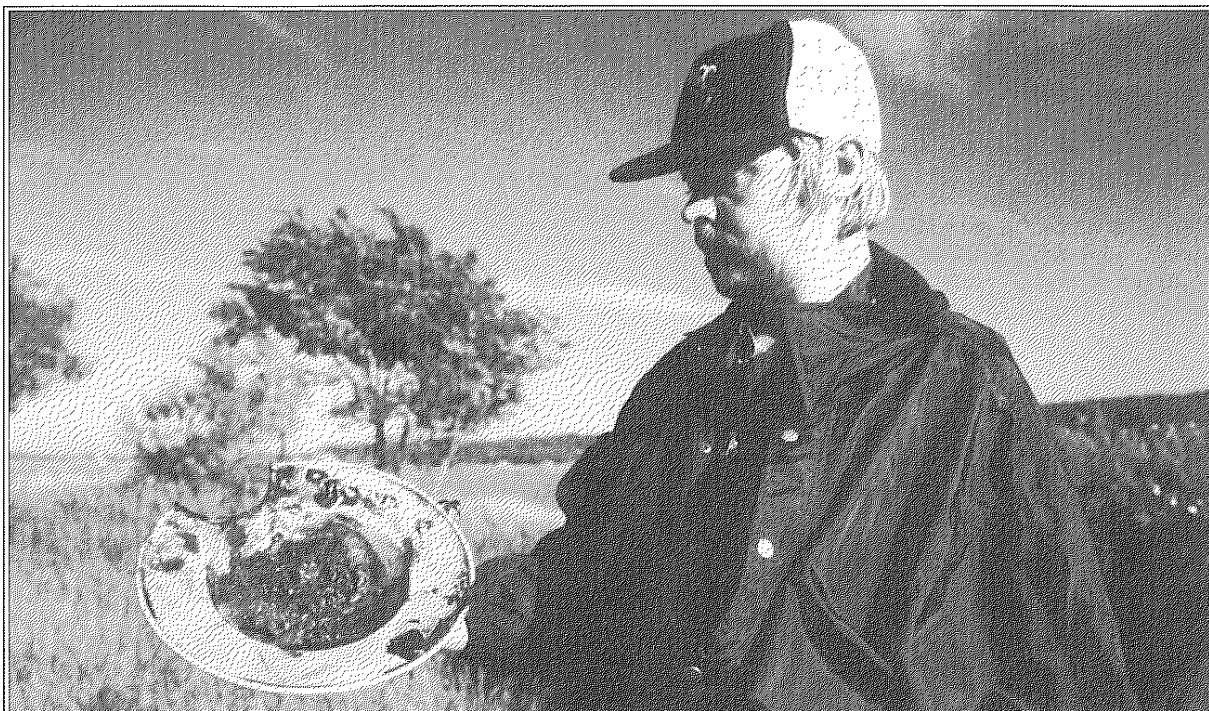
annan sägen anger att fartygets namn inte alls givit namn åt grundet, utan att förlisningen skedde under den sk Gyldenlövsfejden som utkämpades vid svensk-norska gränsen, huvudsakligen i Bohuslän, under kriget mellan Sverige och Danmark 1675-1679.

Fann vraket direkt

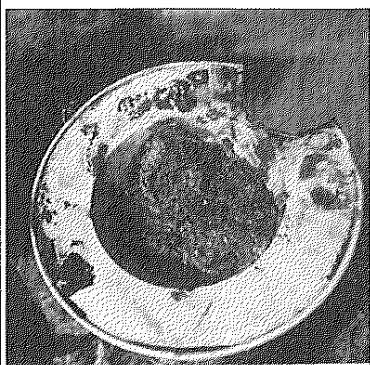
Björn Åkerlund, sportdykare med stort intresse för marinarkologi och arkivforskning, blev intresse-

Ett helt kritpipshuvud med stämpeln på klacken bevarad (HG). Pipshuvudet har daterats av Arne Åkerbagen till en holländsk pipa från andra hälften av 1600-talet, troligen tillverkad i Gouda. Foto: Björn Gustavsson/Gyldenløveprojektet.

Ett raksfat (rakskeål) i mässing påträffades under undersökningen 1996. I fatet påträffades också rester av blå kristaller. Foto: Björn Gustavsson/Gyldenlöveprojektet.

ner. Med hjälp av en protonmagnetometer och en grupp på omkring tio dykkamrater inledde Björn Åkerlund sökandet vid Gyldenlövarna en gråmulen förmiddag den 27 maj 1995.

- Vi hade en otrolig tur. Tre dagar hade vi satt av för att söka i området, men redan efter en och en halv timme fann vi vraket på 7 meters djup, berättar Björn.

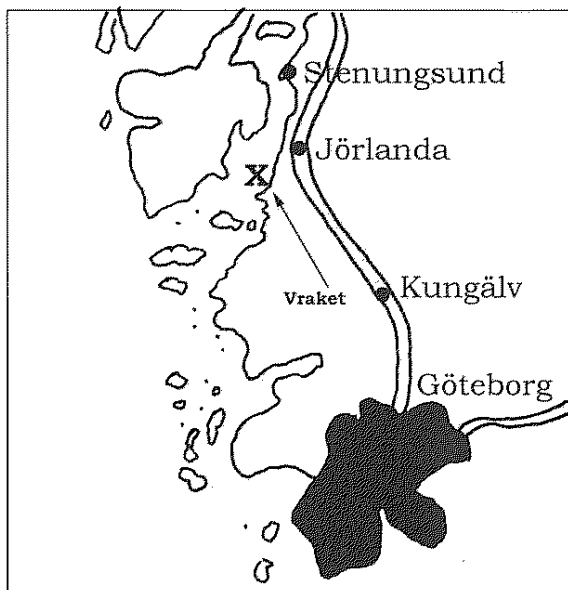
Det hade knappast varit möjligt att finna vraket vid dykning, eftersom det ligger praktiskt taget helt nedsjunket i leran. Allt som stack upp ovanför botten har ätit upp av skeppsmask eller vittrat bort. Det enda som syns var en träbalk som stack upp ett par decimeter ur leran.

Björn Åkerlund kontaktade omedelbart länsstyrelsen i Göte-

borgs- och Bohuslän och sökte tillstånd för att kunna utföra en närmare besiktning av vrakplatsen. Länsstyrelsen beviljade både tillstånd och ett litet ekonomiskt bidrag. Björn Åkerlund samlade sina dykkamrater igen och under en vecka i juli genomfördes en mindre undersökning där en liten del av vraket frilades. Vid förlisningen sjönk skeppet sannolikt ganska snabbt ner i leran eftersom de balkar och bordläggning-plankor som låg inbäddade i lera var friska. Flera föremål bärgades vid undersökningen, bl a en tennsked, en tennmugg, lergrytor, kanonkylor, fönsterglas, kritpipor och nötter. Vrakets längd uppskattas till 28-30 meter och bredden till 7-8 meter. Över vraket ligger stora mängder sten, både natursten och delar av kvarnstenar, som verkar avsiktligt dumpade på platsen.

Fortsatta undersökningar 1996

Omedelbart efter den avslutade undersökningen i juli 1995 samlades Björn Åkerlund och den grupp som medverkat vid undersökningen och diskuterade hur man skulle gå vidare med projektet. En plan upprättades för en utvidgad undersökning av vrakplatsen sommaren 1996 och en ansökan inlämnades till länsstyrelsen under vintern. Längre såg det inte ut att bli någon mer undersökning. Länsstyrelsen dröjde med besked, men så äntligen, en-

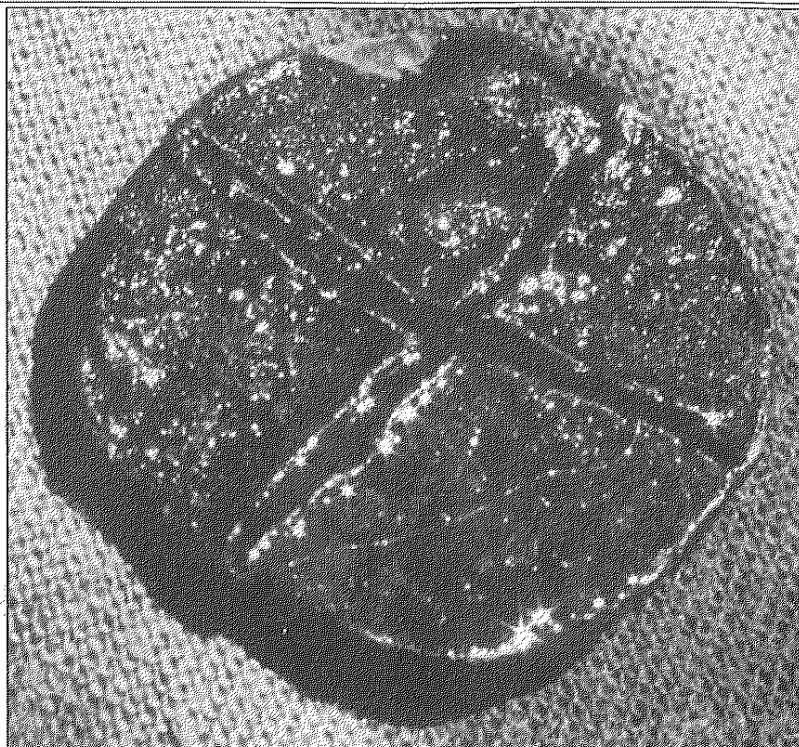
dast 14 dagar innan fältarbetet skulle börja, kom tillståndet. Björn hade tänkt blåsa av arbetet och många av projektets deltagare hade redan boklat in andra aktiviteter på semestern. Därför blev det en reducerad skara med endast omkring tio personer som kunde delta och de planerade tre veckorna på vrakplatsen bantades ner till en vecka. Gruppen hade också otur med regn och hård vind, men trots detta genomfördes ca 70 dyktimmar på platsen.

Inmätning av vraket

De svåra väderomständigheterna gjorde det omöjligt att genomföra slamsugning och därför koncentrerades arbetet till inmätningar och bärgning av lösa fynd som låg synliga bland stenmassorna. Den inmätningssmetod som användes gick ut på att rutor med dimensionen 2 x 2 meter lades ut på de ställen av vraket som undersöktes. Rutornas hörn markerades med flaggor märkta A, B, C och D. Punkterna A-D mätts in från två fasta punkter – två bergskiljar som finns nedslagna i sprickor i berget nära vraket. Inmätningarna utfördes med den *Danska trepunktsmetoden*, fast med endast två referenspunkter.

Bärgade fynd

Förutom inmätningarna och en fotodokumentation av vraket grävdes ett mindre schakt tvärskepps. Totalt bärgades ett trettiofynd, bland dem bl a ett rakfat i mässing med i diameter på 310 mm, ett silvermynt, keramik och ett helt kritpipshuvud med stämpeln på klacken bevarad (HG). Piphuvudet har daterats av Arne Åkerhagen till en holländsk pipa från andra hälften av 1600-talet, troligen tillverkad i Gouda. Dessutom bärgades ett flertal muskötkulor, ben, ej daterbara kritpipsskaft, en mortel i brons samt en blyplåt som sannolikt utgjort en del av fartygets förhyrding. Blåsten begränsade utgrävningens möjligheter och någon av de många kanoner som Björn Åkerlund tror finns på vraket påträffades inte. Undersökningarna med en mycket avancerad metall-detektor antyder att det finns när-

Vid vrakundersökningen 1996 påträffades också två spelpjäser i bly. Denna är fyrkantig, 20x18,6 mm och har en inristad kryss på ena sidan. Foto: Björn Gustavsson/Gyldenløveprojektet.

mare 150 ton metall på fyndplatsen. Fynd av kanoner är givetvis värdefullt för att identifiera vraket.

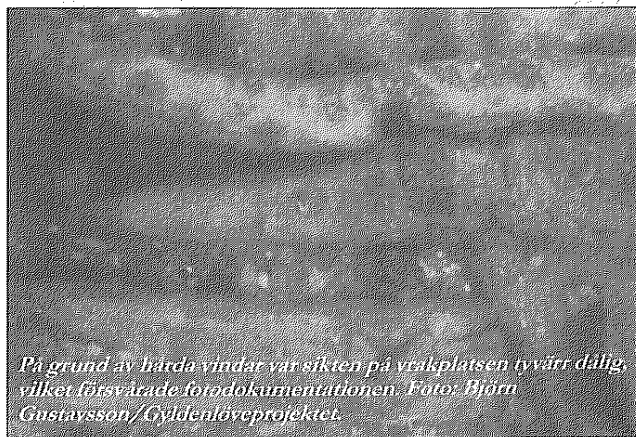
Björn Åkerlund har lagt upp planerna för ytterligare undersökningar på vrakplatsen. Ännu saknas fynd eller annan information som kan användas för att identifiera vraket men flera indicier pekar mot det danska örlogsskeppet *Gyldenløve*. Arkivuppgifterna och sägner anger att ett fartyg med detta namn förlist här. Kritpipshuvudet dateras till den aktuella perioden, myntet som påträffades 1996 har analyserats och visade sig vara ett 1 daler mynt präglat i nuvarande Estland 1666. Dessutom visar metalldektorn att det finns mycket stora mängder metall på vrakplatsen.

Nya undersökningar 1998?

Vid ett årsmöte för den förening som bildats kring "projektet *Gyldenløve*" beslutades nyligen att sända en ny ansökan till länsstyrelsen med begäran om tillstånd för en större undersökning sommaren 1998.

- Vi hoppas få besked under hösten för få gott om tid för planering av en undersökning vid vraket under en treveckorsperiod i juli 1998, säger Björn Åkerlund.

Nästa sommar kanske vi får svaret på frågan om vilket fartyg som döljer sig på botten vid grundet *Gyldenlövarna* i Hakefjorden.

På grund av hårda vindar var sikten på vrakplatsen tyvärr dålig, vilket försvarade fotodokumentationen. Foto: Björn Gustavsson/Gyldenløveprojektet.